

logikummal szemben, amelynek minden racionalizálási kísérlete csak paradoxonokhoz vezet. Szerzőnk tehát kritizál is helyel-közzel, önálló véleményt is nyilvánít, mindig magvasan, de mégis túlságosan csak befogadott eszmék visszhangja és szócsöve, aki gyakran épen ott hagyja abba a gondolkodást, ahol a tulajdonképeni probléma csak kezdődik. A teodicea problémái közül pl. a szenvedés vak világtényéről csak annyit mond — Pauler nyomán —, hogy az szükségképi, mert a tökéletlenség folyamánya, és hasznos, mert megtisztít. Hogy miért volna a szenvedés szükségképi, mikor az egész világ is csak esetleges, és mit, kit tisztít meg pl. az állatok szenvedése, azt a kérdést nem érinti. Pedig annak, aki nem csupán ismerteti, hanem a maga határozott világnézeti-filozófiai álláspontjához méri Paulert, annak utóbbiért is minden vonatkozásban helyt kell állnia. Ugyanez a körülmény az oka, hogy aránylag felületesen sikerült Pauler »tragikus életérzésé«-nek tárgyalása is. Itt megint egy röviden és indokolás nélkül átvett tragikum-elmélet apriorisztikus szemüvegével dolgozik szerzőnk.

E hiányokkal szemben ismét hangoztatjuk a munka kiváló értékéigyanánt pontosságát, alaposágát, világos kiérlettségét és tájékozottságát. Tekintetbe kell továbbá vennünk, hogy a feladat is túl nagy volt a keretekhez képest. Az Isten-tan oly pont, ahová a bölcelet valamennyi területéről nyílnak összefüggések. Pauler bölceletében pedig az Isten-tan különösen középponti helyet foglal el, amellyel bölceletének kiindulásaitól kezdve foglalkozott, és amelybe bölcelete torkollott.

Noszlopi László.

Két pedagógiai tárgyú évkönyv: 1. A budapesti tankerület évkönyve az 1940–41. iskolai évre. A tankerület megalapításának 165. évében közzétette vitéz Fraknóy József főigazgató. Budapest, 1941., n. 8-r., 188 lap. — **2. A Katolikus középiskolai főigazgatóság évkönyve az 1939–40. iskolai évről.** Közzétette a Katolikus középiskolai főigazgatóság. Budapest, 1941., n. 8-r., 194 lap.

Pintér Jenő szerencsés gondolata, mellyel 1920-ban az akkor még csak a budapesti középiskolákra kiterjedő tankerületének egy évi összefoglaló ismertetését kiadta, évről-évre visszatérve nemcsak tartalomban és terjedelemben növekedett állandóan, hanem — főleg mióta a tankerületek fogalomköre megnövekedett s immár az összes alsó- és középfokú iskolatípusokat magában foglalja — súlyban és tekintélyben is gyarapodott, a szakember és a laikus érdeklődő számára egyaránt használható kézikönyvvé lett a fővárosi tanügy szervezetére és adminisztrációjára nézve, de egyúttal forrásává is a fővárosi iskolázás újabb, Trianon utáni történetének. A szerencsés gondolat továbbfejlődve másrészt szülőjévé lett más hasonló kiadványoknak. Egy időben, néhány éven át a magyar tanítóképzőintézetekről is jelent meg — bár szűkebb keretű — hasonló főigazgatói összefoglalás, mely minden magyar tanítóképző életadataira kiterjedt, minthogy Csonka-Magyarország egy tanítóképzői tankerületet alkotott. Ez a kezdemény nem sokára rá abba-maradt. Maga a Pintér Jenő-kezdeményezte budapesti tankerületi évkönyv

azonban mindjobban izmosodott, mindig érdekesebb lett, olyan tanügytörténeti közleményekkel is gazdagodva, melyek szorosabban vett tudományos szempontból becsesek voltak, mert a tankerület évszázados életének régebbi korszakaira vetettek világosságot (I. Magyar Paedagogia 1937. évf. 79. és 274. l.) s ebben a jelentős évi kiadvánnyá nőtt alakjában ismét példává és mintává lett új közlemények részére, mintául szolgált a katolikus iskolák középiskolai főigazgatóságának az összes katolikus magyar középiskolák egy évi életét bemutató évkönyvhöz.

A két évkönyv, melyről e sorokat írjuk, egyidőben jelent meg a f. év. elején az 1940. december végéig terjedő adatok földölgozásával.

1. A vit. Fraknóy József szerkesztette *budapesti tankerületi évkönyv* immár a 22-ik évfolyam a sorozat megindulása, 5-ik a tankerület újjáalakulása óta; a Kürthy Menyhérttől szerkesztett katolikus középiskolai főigazgatósági évkönyv az első e téren, melyet azonban a szerkesztő elnököfőigazgató ígérete szerint a további évek hasonló kiadványai követni fognak.

Kár, hogy e példa a többi állami tankerületi főigazgatóság vezetőinél nem talált követőkre. Szinte kívánatos volna, hogy a tanügyi kormányzat enmü kiadványok közzétételét hivatalból rendelje el, mert egyidejű megjelenésük mindenkor a magyar közoktatásügy lüktető életének s egyben egykori külpolitikai vetélytársainkkal szemben egy pillanatra sem csökkent kultúrfőlenyünknek volna újabb bizonyítéka.

A most előttünk levő évkönyvek közül az egyik, melyet Pintér Jenő nyugalomba vonulása s váratlan elhúnyta után először szerkesztett és adott ki utóda, vit. Fraknóy József, megtartva az előző négy évfolyamnak jól bevált beosztását és rovatait, Pintér Jenő meleghangú nekrolójján kívül közli a tankerület vezetésére vonatkozó személyi adatokat, bemutatva, hogy e téren 33 tanügyi tisztviselő, összesen pedig 154 hivatott és kiváló pedagógus, foglalkozik a tankerület adminisztrációjával, illetőleg pedagógiai irányításával. Oly tekintélyes szellemi vezérkar ez, melynek munkássága bizonyára jeles eredményeket biztosít a fővárosi tanügynek majdnem 600 főre menő hadserege élén.

Az évkönyv II. fejezete a budapesti tankerület területén működő összes nép- és középoktatási intézetek lajstromát adja helyüknek és vezetőjük nevének föltüntetésével, külön-külön 964 tanügyi intézményről adva számot.

A III. fejezet az előzőben felsorolt iskolák statisztikai adatait közli, iskolatípusok szerinti sorrendben feldolgozva az iskolafenntartókra, a tanulókat iskolatípusok szerint való megoszlására, vallásukra, nyelvismereteikre vonatkozó adatokat, azonkívül különféle tabellákat közöl. Ezekből látjuk, hogy a fővárosban az *elemi iskolákon kívül* 218 iskola áll fönn 2362 osztállyal, ugyanezekben az igazgatók és tanárok együttes száma 3611, a nyilvános tanulóknak száma 76.735. Az elemi iskolákról ilyen részletes táblázatok nem szólnak. E téren csak összefoglaló végszámokat kapunk. Az elemi iskolai igazgatók és tanítók száma 2263, a tanulóké 50.956. A budapesti főigazgatónak tehát 964 iskola van gondjaira bízva 5874 tanerővel és 127.691 tanulóval, — egy nem is kicsinynek mondható szellemi birodalom.

Az évkönyv IV. fejezete egyes közléseket tartalmaz, többek között röviden a budapesti tankerület történetét 1776-tól kezdve, az eddigi 7 főigazgató rövid életrajzát s irodalmi munkásságának ismertetését. E rovatban különösen a Pintér Jenő munkásságára vonatkozó összefoglalás igen becses. Azután bő tárgyi és személyi adatokat közöl a tankerület 1939—1940. iskolai éveire vonatkozólag. Referál az 1940. májusában tartott középiskolai tanulmányi versenyekről, majd összefoglalást ad a 18 éven át folyt eddigi versenyek eredményeiről. Végül az iskolák igazgatói részére hasznos útmutatásul közli a különböző iskolatípusok számára megállapított határidőnaplókat, melyek az iskolák adminisztrációjának egységességét, pontosságát biztosítani vannak hivatva. Hogy Budapestnek, mint iskolavárosnak képe teljes legyen, az évkönyv közli befejezésül mindazon tanintézeteknek lajstromát is, melyek — bár a főváros területén működnek — nem tartoznak a tankerületbe, illetőleg a főigazgatóság hatáskörébe, vagyis felsorolja a felsőoktatási intézeteket, számszerint 29 intézményt.

Az évkönyv szerkesztése vit. Fraknóy József főigazgató gondos munkája; a kötetet, mint kitünő forrásmunkát, bizonyára hálásan fogja fogadni az utókor művelődéstörténetírója. Kívánatos volna, hogy — úgy mint az előző évfolyamokban — esetleges levéltári kutatások alapján jövőben a tankerület multjának egyes fejezetei is helyet kapjanak egy-egy tanulságos kis közlemény alakjában. Ez tudományos szempontból még értékesebbé tenné a jónevű évi kiadványt.

2. A katolikus középiskolai főigazgatóság évkönyve, melynek előttünk levő első kötete, mint mondtuk, voltaképpen a budapesti tankerületi főigazgatóság évkönyvének mintájára keletkezett, hivatalos közleményeiben természetesen kisebb méretű és szűkebb körű mintaképénél, de azért ugyanazon elvek szerint adja az összes magyar katolikus középiskolákra vonatkozó anyagot. Közli a katolikus középiskolai főhatóság és a katolikus középiskolai főigazgatóság személyi összetételének adatait, külön-külön a három kerületbe sorolt 55 gimnázium (36 fiú- és 19 leányiskola) rövid történetét, személyzeti és egyéb számbeli adatait.

Van azonban az évkönyv tartalmának egy második, terjedelmesebb része is, mely folyóiratunkat, mint a pedagógiai tudományi elméleti művelésének központi orgánumát, közelebbről is érdekli. Ez a katolikus középiskolai főhatóságtól a katolikus középiskolák filologus tanárai részére 1940 júliusában rendezett latin nyelvi tanfolyamnak teljes anyagát, az ott elhangzott előadásokat közli a tanfolyamot vezető s azóta nyugalomba vonult elnök-főigazgatónak, *Stuhlmann Patriknak* programot adó megnyitójától kezdve *Kürthy Menyhértnek*, a jelenlegi elnök-főigazgatónak záró beszédéig. Az előadásokat, melyeknek szó szerinti szövegét az évkönyv e részében olvashatjuk, elsősorú, tapasztalt pedagógus-szakemberek tartották és a következő tárgyak voltak: *Brisits Frigyes* előadása a *klasszikus írók és a kereszténység viszonyát* világitotta meg; az azóta elhunyt *Kisparti János* általánosságban a *latin nyelv tanításáról* szólt, *Jirka Alajos*, a latin nyelvi oktatás kiváló didaktikusa az *auktorok magyar fordításáról* adott elő;

Rados Tamás A tiszta latin stílus kérdése gimnáziumi oktatásunkban címmel tartott előadást, Wagner József pedig a nemzetközi segédnyelv problémájáról és a neolatin mozgalomról. Mindezek rendkívül érdekes pedagógiai, illetőleg didaktikai témák, melyek alkalmasak arra, hogy reáfordítsák a figyelmet az egész világon és Magyarországon is tagadhatatlanul hanyatlásnak indult latin nyelvi tanításnak nagy kulturális jelentőségére. Minden humanisztikus műveltségű pedagógusnak örömmel kell üdvözölnie a katolikus középiskolai főhatóság e kezdeményezését s vele együtt az évkönyvet is, mely lehetőséget nyújtott arra, hogy e pedagógiai és didaktikai kérdésekre vonatkozó eszmék szélesebb körben ismertekké válhassanak.

Érdeklődéssel várjuk e kezdemény megerősödéseként az évkönyv további köteteit.

Gyulai Agost.

Noszlopi László: A pályát-választó fővárosi ifjúság hivatás-étosza. (Különnyomat a Társadalomtudomány 1940. évi 4. számából.) Budapest, 1940. 8-r., 23 l.

A Fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriuma néhány év óta elsősorban pályaválasztási tanácsadással foglalkozik. Hogy ezt a feladatát valóban megoldhassa, a fennálló helyzet megismerésére volt szüksége. Az ifjúság tényleges pályaválasztását kellett valamiképpen megvizsgáltnia és indítékait kutatnia. E végből mintegy 20.000 fővárosi tanulót kérdeztek meg arra nézve, hogy 1. mi szeretne lenni, 2. milyen pályára fog menni tényleg és 3. miért választotta a 2. pontban megjelölt pályát. Ezzel a kérdőíves módszerrel a népiskolai IV., VI., és VIII., a polgári iskola IV., valamint a gimnázium IV., VI. és VIII. osztályainak növendékeit vetették alá írásbeli és csoportosan végrehajtott kikérdezésnek. E beszámolóiból részletesen megismerjük a 2. és 3. kérdésre adott feleleteket, külön a fiukét, és külön a leányokét. Mellőzve most az iskolafajok és az egyes osztályok feleleteinek számszerű adatait, valamint a százalékos összehasonlításokat, csupán arra a következtetésre hívjuk fel a figyelmet, amelyikhez a vizsgálat vezetője jutott. Végső eredménye az, hogy a pályaválasztás előtt álló fővárosi tanulóifjúság nélkülözi a pályatájékozottságot, hivatásában nem a képességeinek megfelelő teremtő munkát látja és végül hiányzik belőle a hivatáserkölcsi érzület. E vizsgálatok alapján, a nagy számok törvényénél fogva, a tennivalók háromfélék. Szükség van elsősorban pályafelvilágosításra, hogy a pályaválasztó ifjúsággal ismertessük meg mindazokat az életpályákat, amelyek között választhat. Szükséges azonkívül a szakszerű pályaválasztási tanácsadás, hogy az ifjúság egyéni képességeinek és hajlamainak leginkább megfelelő életpályát válasszon. Még előbb azonban az ifjúságot az iskolában munka- és pályakerkölcsei nevelésben kell részesítenünk, hogy választott hivatásában ne csupán a kereseti lehetőséget meg a társadalmi rangot nézze, hanem vezető indítéka elsősorban a munka szeretete és megbecsülése legyen.

Jankovits Miklós.